

Tengrizm

Türklerin ilk Ana yurdu: Orta Asya (Türkistan)

Orta Asya; Asya Kıta sınırının ortasında yer alan, doğudan Kingan Dağları, kuzeyden Sibirya, batıdan Hazar Denizi, güneyden Hindikuş ve Karanlık dağları ile çevrili olan bölgedir.

Altay dağlarından kopan her bir parçanın tekrar o dağda buluşacağına inanırlar. (Türklerin)

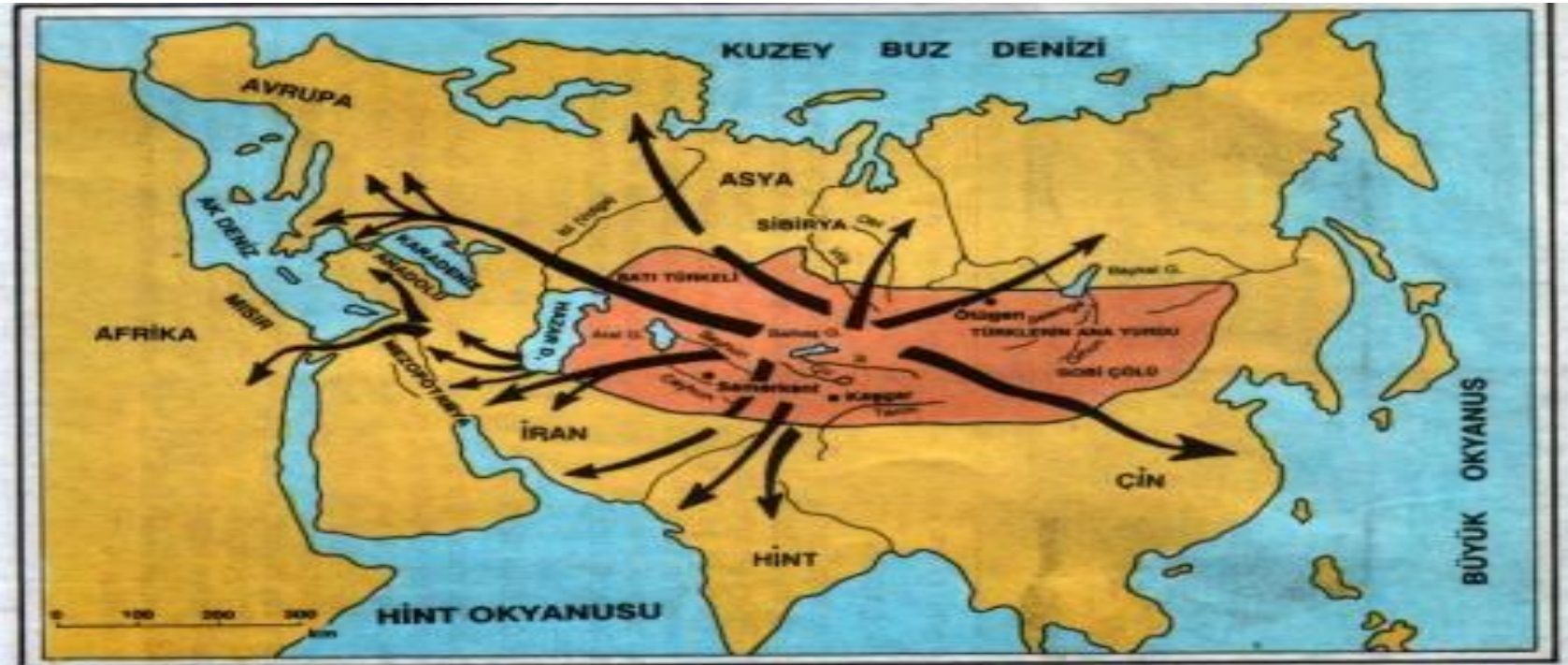

Türklerin Tarih Boyunca Yayıldıkları Bölgeler:

Türkler, MÖ 2.000 li yıllardan başlayarak MS XI. yüzyıla kadar Asya, Avrupa ve Afrika kıta sınırı çeşitli bölgelerine göç etmişlerdir.

Göç Yolları:

- Orta Asya dan doğuya gidenler Çin 'e,
 - Güneye gidenler Hindistan'a,
 - Kuzeybatıya gidenler Orta Avrupa'ya,
- Batıya gidenler İran, Irak, Anadolu, Suriye, Mısır ve Afrika ya,
- Kuzeye gidenler Sibirya ya yerleşmişlerdir.

Harita : 2 - Türklerin göç yolları.

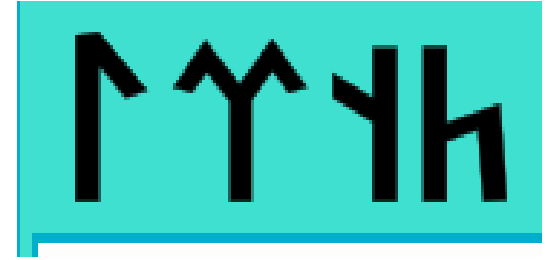
Göçlerin Nedenleri:

- Kuraklık ve iklim şartlarını değişmesi,
- Nüfusun artması, tarım alanlarının daralması, otlakların azalması ve hayvan hastalıkları nedeniyle hayvancılığın gerilemesi,
- Türk boylarının birbirleriyle mücadeleleri,
- Orta Asya ya yönelik yabancı kavimlerin baskılarına karşı koyamayan ve bunların egemenliğini kabul etmeyen Türk boylarının göç etmesi,
- Türklerin yeni yurtlar edinmek istemesi. Atı evcilleştiren ilk millet olan Türkler, at arabalarının yardımıyla bu göçleri kolaylıkla yapmışlardır. Türklerin hayvancılıkla uğraşmaları ve konar-göçer yaşamaları da göçlerini kolaylaştırmıştır.

Tengricilik:

Töre-Gök tanrı inancı.

Tengri;

- Bugünkü Türkçedeki *Tanrı* kelimesinin eski söyleniş şeklidir.
- Maviyi simgeler.
- Orhun Yazıtları'nda ilk çözülen kelimedir.
- Türkçedeki tanrı buradan gelir. Sümerlerde **Tingir** Der.
- Türklerin İslam'dan önceki dinleridir.
- Bu din Kuzey ve Orta Avrupa'da Türk toplumlarında hala yaşar.
- Kitap, peygamber yoktur.
- Doğa Kutsal söz ve kitaptır.
- Yaşam biçimi olanakta görülür.
- Tek Tanrı vardır.

Türkçe Balkanlar'dan Hazar Denizi sahasına kadar konuşulan Altay dillerinden biridir. Hesaplara göre 8.500 yaşındadır. Dünya dilleri arasında en eski yazılı belgelere sahip olan dildir. Dünyada en fazla konuşulan 5. dildir.

Bu inanca göre;

- Gök'ün yüce ruhu Tengri'ydi.
- Kişiler kendilerini **Gök baba Tengri, toprak ana ruhu Ötüken** ve insanları koruyan **atalarının ruhları** arasında güven içinde hissedip onlara ve diğer doğa ruhlarına dua ederlerdi.
- Tengrizmde **Tanrı-Ata-Doğa** ruhları vardır.
- Ölümünden sonra yeniden dirilme inancı vardır.
- Dünya'da güzellik yapanlar ödül alacak.
- Buyruklara karşı gelenler cezalandırılacak (Kızıltava)
- Cennet-Cehennem olgusu yok, bencillik doğurur.

Destanlarda;

- Tengri'nin yolladığı bir **dişi ya da erkek kurdun** tanrısal kanının çiftleşme yoluyla hükümdarlarının sülalesine karışmış olduğuna inandıkları çeşitli yollarla belirtilmektedir.
- En eskisi ve en yaygın olanı kutsal dişi kurt **Asenadır**.
- Yeryüzünde yaşayan ilk kişinin gözyüzünden geldiğine inanılır. Gökyüzü ı ışık huzmesiyle ağaca düşmüştür. Ağacın gövdesi şişer ve ilk kişi çıkar.
- Kıpçak (Türkleri), ağaç kabuğu demektir.
- Ağaç kutsaldır. Babası olmayan çocuğa bir ağaç gösterilir.
- Kocas ı ölen bir kadında ağaçla evlendirilir.

- Büyük dağların, ağaçların ve bâzı göllerin **güçlü ruhları** barındırdıklarına inanarak dualarını bazen bu cisimlere yöneltirlerse de bu cisimler **tanrı kabul** edilmezdi. Sadece onun yeryüzündeki varlığının bir göstergesiydi.
- Göğün ve yeraltının **"yedi"** katı olduğuna, her katta çeşitli ruhların var olduğuna inanılırdı.
- Türkler doğaya, ruhlara saygılı davranıp belli kurallara uyarak dünyalarını **dengede tutmaları** ile kişisel güçlerinin doruğuna varıp dışarıya yansıdığına inanırlardı.
- Eğer bu denge, kötü ruhların saldırısı veya bir felaketten dolayı bozulursa bir **kamın** yardımı ya da Tengri'ye verilen bir **adak** ile yeniden düzene sokulması gerektiğine inanılırdı.

Tengriciliği çoktan bırakmış halklarda da bu inancın birçok parçası **İslâm, Hristiyanlık, Budizm, Musevilik ya da Taoizm** ile birlikte geleneksel kültür olarak hâlâ sürmektedir.

- Tengri-Kültü'nün en eski kanıtları **3000 yıllık Çin** kaynaklarında Hiung-nu (Doğu Hun) halklarını anlatan yazılarda bulunmuştur.
- Hun **hükümdarlarının** kanlarının **Tengri** tarafından **kutlandırılmış** olduğuna inanırlardı.
- **Göktürkler**, Türk toplulukları arasında inançları, kültürleri ve politikaları hakkında değerli bilgiler içeren **yazılı kanıtlar** bırakan **ilk ulus** olmuştur.
- Orhun Yazıtları'nda Bilge Kağan eski Türk inancını yalnızca bir söz ile açıklamaktadır:

„üzä kök tänri asra yağız yer kılıntıkdä, ekin ara kişi oğlu kılınmış.“

(Üstte mavi gök, aşağıda yağız yer kılındığında, ikisinin arasında insan oğlu kılınmış.)

- Göktürk **hükümdarları** halkları tarafından, **tanrının seçtiği elçi** olarak kabul edilmiştir.
- Ölen bir Han ya da Kağan'ın ölümden sonra da tanrısal varlığını sürdürdüğüne inanılmış ve halkına destek olmaya devam etmesi için her sene **ölüm gününde** onun için bir **kurban** kesilirdi.

Doğu Hun İmparatorluğu'nun dağılmasından sonra son hükümdarların **oğullarının birbirlerine düşman** olmuştur, güneyde kalan bölümü Han **Çinleri** ile birlik olmuş ve onların **kültüründen** etkilenmiştir.

Bilge Kağan, atalarının yaptığı bu hataları yazılarında ayrıntılı olarak ele almış ve halkını Çinlilerden gelen tehlikeye karşı uyarmıştır. (**Türkçülük-tenrgicilik**)

Buna rağmen **12 hayvanlı Çin takvimi** ve göğün yönlerini **hayvan isimleri** (Kartal ili, Domuz ili, Kaplan ili ve İt ili) ile tanımlamak gibi bâzı etkiler kalmıştır.

- Yazıtlar Tengricilikteki **mahşer günü** hakkında bir fikir verir:

*Üze Tengri basmasar, asra yir telinmeser, Türk budun ilingin
törüngün kim artatı udaçı erti?*

**(Üstte gök yıkılmazsa, altta yer delinmezse (çökmezse),
Türk milleti, senin ilini, senin töreni kim bozabilir?)**

- Yazıtların birinde:

Budizmin Türklerin arasında yayılmaması için uyarıcı bir metin bulunmaktadır.

Metinde Büyük Kağan'ın kardeşi, **Budizmin**, Türkleri umursamaz, **tembel
ve edilgin** yaptığını ve bunun önlenmesi gerektiğini kaydetmektedir.

- Moğolların ve birçok Türk boylarının önderi olan **Cengiz Han'ın** da diğer inançlara karşı düşmanca bir tutumu yoktu. Savaş olmayan zamanlarda, hatta bazen **savaşlardan sonra**, **Budist manastırlarında dinlenir, meditasyon ve oruç ile "ruhunu arıtırdı"**.
- Tengrist halkları birleştirip insanlık tarihinin en büyük devletini kurmuş olan hükümdar, konuşmalarına daima, ***Sonsuz "Kök Tengri'nin" (Mavi Gök'ün) dileğiyle..*** sözü ile başlardı.
- Budizm'e rağmen, **Tengricilik Moğolistan'daki** ağırlığını sürdürmüştür.
- **Budizm, Tengriciliğin** içine ilave edilmiştir.
- Bugünkü **Moğolların Budizmi**, küçük bir **Buda heykelini**, boylarının lideri ve ulu ataları **Cengiz Han'ın** resmi ile birlikte çadırın kutsal sayılan kuzey köşesine yerleştirmekten ibarettir.

- 10. yüzyıl öncesinde **Araplar ve Farslarla** temasa girip **İslamı** kabul etmiş olan Türk boyları vardır.
- İslam'ı toplu halde kabul etmiş olan ilk büyük Türk topluluğu **Karahanlılar** olmuşlardır.
- 16. Yüzyıldan sonra, Sibiryanın Türk kavimleri Ruslar tarafından gitgide **Hristiyanlaştırılmış ve Slavlaştırılmıştır**. Ama bu toplulukların Hristiyanlığında hâlâ **Tengricilik kalıntıları ve şaman kültürü öğelerini** bulmak mümkündür. Hâlâ **Şaman geleneği** sürdürülmektedir ve köylerdeki
- Günümüzde Bâzı Müslüman Türkmen ve Kırgız boyları hâlâ tamamen veya kısmen göçebe bir yaşam sürdürmektedirler. Bu boylarda, eski dini törelerini **İslami dualar ile karışık** şekilde uygulayan şamanlara rastlamak mümkündür.

- Tengricilikte de gerçek âlemin yanında bir **gök âlemi** bir de **yeraltı âlemi** vardır.
- Bu âlemlerin arasındaki tek bağlantı, dünyanın merkezinde duran **"Dünyalar Ağacı"dır.**
- Gök âlemi ve yeraltı âleminin **yedişer katları** vardır. Bu alemlere **şamanlar** girerdi.
- Bu âlemlerin katlarında, aynı yeryüzündeki *insanlar gibi bir hayat sürdüren varlıklar* vardır.
- Bazen bu varlıklar yeryüzünü ziyaret ederler ama **insanlara görünmezler.** Sadece ateşin garip bir cızırtısında ya da bir tilkinin havlamasında kendilerini belli ederler ve **şamana görünürler**

Kutsal varlıklar Tanrımıdır? Kutsal Ruhlarıdır?

Tengricilikte **tabiat ruhları** doludur. Bunların isimleri Tengrici halkların farklı dilleri ve lehçelerine göre değişebilir...

Rafael Bezertinov yazdığı kitabında;

- Türklerde **17 kutsal** varlığın (Tengri, Umay , Erlik, Ülgen vs.), Moğollarda ise **99 "Gök ruhları"nın, 77 "Yer ruhları"** ile karşı karşıya durduklarını ortaya koymaktadır.

Şamanlar, birçok ruhu kontrol edebilir;

- **Umay:** Bereket tanrıçası olup Tengri'nin kızıdır.
- **Ülgen:** Tengri'nin oğlu ve Gök âleminin (Cennet'in) efendisidir.
- **Erlik Han:** Tengri'nin oğlu ve yeraltı âleminin kağanıdır.

Altaylıların bâzı güçlü doğa-ruhları örnekleri:

- **Altay Han:** Altay dağlarının efendisi, çok güçlü bir ruh.
- **Buncak Toyun:** Gök âleminin en yüksek katında büyük Kara Han'ın sarayına giden yolun bekçiliğini yapar.
- **Demir, Okto ve Talay Han:** Güçlü bir dağ ruhları

Rafael Bezertinov: "Tengrianizm: Religion of Turks and Mongols»

Tengriciliğin esasları:

- Çok tanrılı gibi gözükmese de aslında tek tanrılı bir dindir.
- Tengri tektir, en üstündür ve her şeyin yaratıcısıdır. YÜCE TANRI
- Tengriciler, kendi dinlerinin kitaplı dinlerden önce var olduğuna inanırlar.
- Umay, Ülgen, Erlik Han gibi ruhlar Gök-Tengri'nin özel melekleri/ruhları olarak da kabul edilebilir.
- Tengriciler doğaya çok önem verirler.
- Doğada bir dengenin olduğuna, bu dengenin değiştirilmesi durumunda insanların ve diğer canlıların zarar göreceğine inanılır.
- Tengriciler, hayvanların ve bitkilerin de ruhları olduğuna inanırlar.
- Bâzı dağlara, ormanlara ve ırmaklara kutsal değerler yüklerler.
- Tengricilik'te erkeğin toplumdaki statüsü, kadınınkinden üstün değildir.

Tengriciliğin esasları:

- Kişiler tanrı kulu değil, bütünleyici parçasıdır.
- Cennet-cehennem kavramı yok, bireyde bireyselleşme ve bencillik yaratır.
- Ölen kişiler doğaya karışır. Kişi öldüğünde yaşamsal sorumlulukları biter.
- Kötü kişilerin adları anılmaz. Karanlık ruhlara karışır. (En büyük acıdır)
- 7 Kuşak atanın ismi bilinir. Kazakistan ve Kırgızistanda hala devam eder.
- Tengrizmde iç ve dış denge sağlamak bireyin tekamülüdür.
- Peygamber inancı yoktur, kimse kimseden üstün değildir, Tanrının sesini herkes duyar
- En büyük güç doğanın kendisidir. (Animizm) Her varlığın tini/ruhu vardır. Saygılı ol

Tengriciliğin esasları:

- **Kişiler yalvarırken secde etmez, kölelik yoktur.**
- **Toprağa alın değmez, topraktan kötülük, hastalık gelir derler**
- **Yere çok bakılmaz kötü enerji getirir,**
- **Yalvarmada el açılmaz, dilençilikle eş tutulur, (hırsızlık=dilencilik)**
- **Kişi tengriden maddi bir şey isteyemez, sağlık, huzur...**
- **Duadan önce kendini tanıtır. Sağ el sol göğüs üstünde, sağ diz kırık**
- **Evlilikte tinsel birliktelik önemlidir**
- **Saç biçim tengriye bağlılığı gösterir. Kadınlar ve erkeklerde uzun örgülü saç**
- **Tengricilik bir yaşam biçimidir. Yaymak gibi misyonerlik misyonu yoktur. Kendine benzeyi bulursun ve öğretirsin.**
- **Yeryüzünde kusurzu din yoktur. Her topluma göre dinler doğrusunu yaratır.**

Tengriclikten bize geçen ritüeller

- İsme okul, körü, eşme yaptırmak. (ata anmak)
- Ata adlarını çocuğa koymak
- Mezarbaşında dua okumak
- Perşembe günü ölüleri anma günü, çamaşır yıkamama, ışıık açma
- işi dağıtma vs gibi atayı anma araçları
- Ateş suyla söndürölmez, içine tükölürmez (ruhu vardır)
- Bu inanışların hepsi Türkmenistanda yaşamaktadır

ŞAMANİZM

Eski Sovyet bilim insanları olan bir kesim (Mikaylovskiy, Haruzin, Potapov, Alekseev gibi) Şamanlığı Türklerin orijinal dini kabul etmektedir.

Mircea Elide, Jean Paul Roux, V. Jochelson, V. Bogoras, Hikmet Tanyu, Osman Turan, İbrahim Kafesoğlu gibi isimlerde şamanlığı bir din değil **Kuzey Asya topluluklarının dini duygularını içeren ve öteki alem varlıklarına hükmeden bir tür kült** olarak görmektedirler.

Şamanizm Türklerin eski dini olarak görülür, ancak Türklerin böyle bir dini olmamıştır.

Şamanizm' in köken olarak anaerkil dönemde ortaya çıktığı tahmin edilmektedir, *şaman* sözcüğü için dört farklı görüş öne sürülmektedir ;

- Şaman kavramı, Hindistan'daki Pali dilinde *ruhlardan esinlenen kişi* anlamına gelen "samana" sözcüğünden türemiştir,
- Şaman kavramının kaynağı, Sanskritçe'de *budacı rahip* anlamına gelen sramana sözcüğüdür, Sankritçe Sramana (Kendinden geçmiş kimse)
- Şaman kavramı, Mançu dilinde *oynayan zıplayan, bir iş görürken sürekli olarak hareket eden* anlamındaki saman kavramından gelir.
- Tunguz kökenlidir. Yuçen dilinde "şan-man" büyücü demektir. Tunguzca Saman (Ruhlarla desteklenmiş adam)
- Sözcüğün Ön Türklerde asli Kam, kaman diğer dillerde verilen adi Şaman'dir.

- Türkler Şaman kişisine **KAM** adını vermişlerdir.
- Kökeni İÖ 50binli yıllara dayanmaktadır.
- Şamanizm, ata ruhlarına, doğa varlıklarına tapınmaya dayanan eski bir Asya dinidir.
- Çıkış yeri Kuzey ve Güney Amerika, Uzak Doğu, Orta ve Kuzey Asya, Avustralya kıtası...
- Doğaya tapınma ve doğaya hükmeden güçlere tapınma inancı...
- Temeli sihir ve büyüye dayanır.

- Kitabı ve peygamberi yoktur.
- Anaerkil dönemden çıktığı düşünülür, Kadın şamanlara benzemek için erkeklerin saç uzattıkları bilinir.
- Kaşgarlı Mahmut 'da Divani Lügat it Türk de KAM'lardan bahseder.
- Yusuf Has Hacib de Kutadgu Bilig de kam ve hekimleri bir tutmuş...

Şamanizm (şamanlar tarafından "deneyim" olarak ifade edilir), varlığı tüm insanların tarihinde erken taş devrine ve daha da geriye kadar kanıtlanabilen, inisiyasyon içeren bir vecd ve trans tekniği.

Bir dinden ziyade, temel ilkesi ruhlara, cinlere, perilere emir vermek, gelecekte haber almak düşüncesi olan bir çeşit sihirdir.

Dinbilimci jean-paul roux tarafından din olarak kabul edilmez.

Dinin bir yönü olarak açıklanan **sosyal vakadır.**

ŞAMAN

- Tunguzca Saman (Ruhlarla desteklenmiş adam)
- Sankritçe Sramana (Kendinden geçmiş kimse)
- Sibirya ve Orta Asya kökenli bir fenomendir.
- Altaylarda Türk, Moğol, Tonkuz ve bazı Sibirya halkları inanışı
- Türklerin göçerletüm kitalara yayilmasi nedeniyle çeşitli topluluklarda ortak törenler ve geleneklerle şamanlar karşımıza çıkar.
- İlkel kabilelerde rahipler ve sihirbazların yanı sıra kendinden geçerek ruhlar alemine aracılık yapan kişilerde bulunurdu. Bunlara **Saman** adı verilirdi

Tarih öncesi uygarlıklar yokken, varolduğu düşünölen költür sistemi

Son araştırmalar şamanlığın Türkler'e özgü olmayıp bütün Asya'ya yayıldığını göstermektedir ki, araştırmacılar, artık Amerika Kızılderilileri'ni de şamanizm kapsamında ele almaktadırlar.

TUVA cumhuriyeti: Rusya Federasyonunda Güney Sibirya'da Özerk Türk Cumhuriyeti (En orijinal izlenebilen yer). **1950'lerde Rusya şaman din adamlarını-aydınları öldürtmüştür**, Kendi dinini dikte ettirir.Budist tap. Kapatılır.
Rusya içinde Hakasya Bölgesinde şamanizm hala yaşar. şaman davulu içi, dışı ve tokmağı olarak anlatılır.

Vikingler: 8.yy-11yy. Arasında seior (şaman kehanet) kullanmıştır

İskandinav tanrısı Odinle ilgili ortaçağ mitlerinde şaman öğeleri görölür

İskoçya: gece uçan kör yaratıklar (peri) şamanik öğeleri görölür

İskandinavya kuzeyi Sapmi (eskiden Lapland): Sami halkında 18.yy kadar sürdü, yeniden canlandı

- Herhangi bir kurucusu veya kutsal kitabı olmadığı gibi ortaya çıkış tarihi de belli değildir.
- Din değildir. **Mistik** bir yaklaşımdır.
- Şamanizm, insanlığın belki de en eski kültürlerinden biridir.
- Her hastalık **ruh** kaynaklıdır.
- Doğa ile iç içe yaşamı, insanları ve tüm yaratılanları **sevmeyi** öğretir.
- **Ruhi olgunluğa** ulaşmaktaki yoldur.
- Temel olarak sihir ve büyüye dayanır.
- **Şamanlar** Türklerin Tengri/Törek inancında atalarla tinsel bağlantı kuran kişilerdir.
- Ak (göklere-iyi) ve kara (yeraltına-şeytana) şamanlar

Şamanlar;

- Beden egzersizi yapar, yeme ve içmelerine dikkat ederler.
- Vecd hali (extade): Şaman külahını giyer, davulunu çalarak, yere düşer ve bilincini kaybeder. Ruhlarla temas kurar ve bilgiler öğrenirdi.

Faliyet Alanı:

- Ruh çağırma, tedavi, büyü, kehanet, kötü ruhları kovma, gelecekle ilgili konuşma...
- Kırgızlar şamanlarına Faghinunun yani peygamber adını vermişlerdir.

4 cesit şanan vardır,

Ak, kara, sıfacı ve kartal.

Şaman; Gök Tanrı tarafından bu göreve getirildiğine, yani gizli güçlerle donatıldığına, Tanrı ile insanlar arasında aracı olduğuna, bazı tanrısal nitelikler, gizli bilgiler taşıdığına inanır.

Ruh alemi Kahini, Şifacı

Özel Kişiler Öteki Alemleri Ziyaret
Edebilir

Değişen bir bilinç durumuna yada trans durumuna girdikten sonra, diğer dünyalara gidilir ve orada yaşayan ruhlarla etkileşime girilir.

Ruhlar arabuluculuk eder.

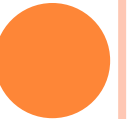
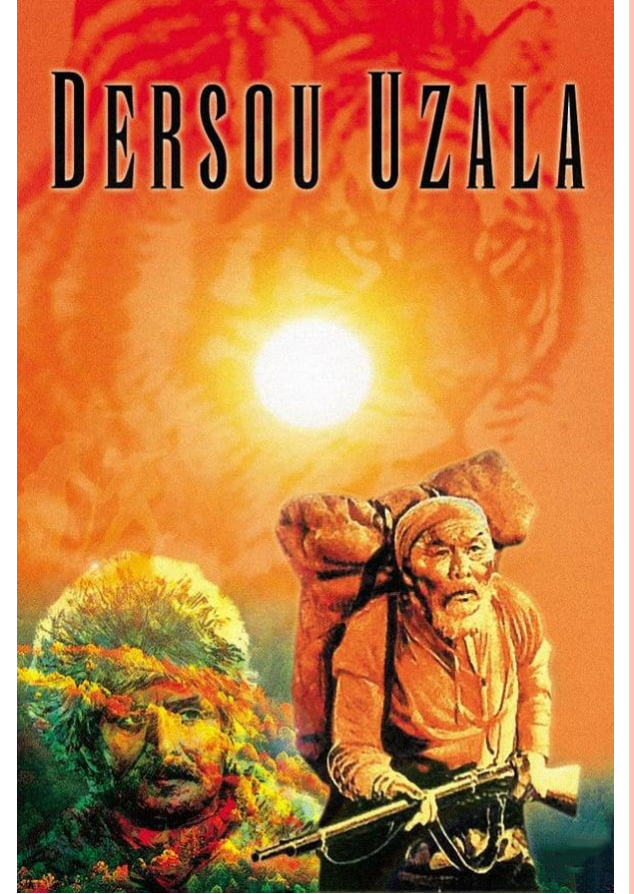
Afrika Saraaltı: Cadı doktor
Kuzey Amerika: Büyücü Hekim

Eski Mısırdaki, Mu ve Atlantis kıtalarında, Sümer tabletlerinde anlatılan birçok ergenlenmeyi şamanlar yaparlar. Türklerin kadim kültürü ve kayıp tarihlerin göksel bilgeleridirler.

Şamanların öğretileri diğer mistik ve ezoterik inanç ve okült cemiyetlerden çok farklıdır. Ses ve dalga olarak titreşime girip rezonansa geldiğinde kartal, kurt, ayı vb birçok hayvanı donu yani şekline girebilirler.

Şamanları tanımak için Sovyetlerde araştırmalar ünlü Japon yönetmen Akira Kurosawa, Dersu Uzala filminden yolculuk sırasında Şamanları da konu etmiştir.

Şaman, büyücü ve sihirbaz anlamlarına gelir.

Kelimenin aslen Mançuca ya da Moğolca olduğunu söyleyenler bulunduğu gibi, Sanskritçe'den geldiğini kabul edenler de vardır.

Türk kavimleri Şamanlara genellikle **Kam-Bakşı/Baksi** demektedirler.

Kalmuklar = **Bö - Böge**,

Kırgız-Kazaklar = **Bakşı - Bakşı**

Uygurlar = **Otacı** (hastalıkları gideren; acıları dindiren; çılgınlıkları, saraları yatıştıran; hastalara ilaç yapan kimse anlamında kullanmışlardır)

Çin kaynaklarına göre;

Kırgızlar = **Gan**

Altaylılar = **Kam**, Kamların yönettikleri tören "Kamlama"

Moğolca = **Böge**

Genellikle gelecekte haber vermek, büyü ve efsun yapmak, ruhlara kurban sunmak, ruhlarla temasa geçerek çözümü mümkün fakat zor olan işleri yapmak Şamanların başlıca görevleridir.

Ölünün ruhunu öbür dünyaya göndermek, av avlamakta şanssızlığı ortadan kaldırmak ve ağır hastalıkları tedavi etmek de görevleri arasındadır.

Şamanlar; ruhlar, tanrılar ve insanlar arasında bağlantı kuran din adamlarıydı. Ayrıca hastalıklara çare bulmak, verilen kurbanları yer ve gök tanrılarına ulaştırmak, çeşitli dinsel törenler düzenlemek, insanları kötü ruhlardan korumak, fal bakıp gelecekte haber vermek gibi işlerle de ilgileniyorlardı.

İlk ve en etkili şamanlar kadınlardan oluşuyordu. Ancak daha sonra erkekler bu işte baskın rol oynamaya başladılar.

Şamanlık belirtileri genelde ergenliğe geçiş evresinde görülür. Gerçek üstü varlıklar görme, sık baş dönmesi, ruhsal ve bedensel acılara maruz kalma, sinirli olma, insanlarda kendini soyutlama, sürekli düşünceli bir tavır gibi davranış biçimleri şaman olacak kişide gözlenen belirtilerdir.

Şaman olmak için eğer tanrısal çağrı yolu yoksa belli başlı bir Şamanın neslinden olmak gerekir.

Geçmiş ataların ruhundan biri Şaman olacak torununa musallat olur, onu Şaman olmaya zorlar. Bu duruma Altaylılar "töz basıp yat" yani ruh basması derler.

Şamanlar, ata ruhu musallat olan kişi Şamanlığı kabul etmezse delireceği gibi bir inanışa sahiptirler.

Şamanların belirlenmesinin başlıca iki yolu vardır:

- Şaman mesleğinin miras yoluyla intikali, (Noaidi)
- İçte kendiliğinden duyulan "tanrısal çağrı yoluyla" seçilme. (Ruh tarafından seçilme, hastalık stres ve ölüp dirildiği rüya görmesi)

Seçilme şekli ne olursa olsun her Şaman ikili bir eğitimden (İNİSİYASYON) geçtikten sonra Şaman olur.

Herr şaman adayı rüyalar, trans, ruhların isim ve fonksiyonları, şaman teknikleri, 'gizli dil' gibi bazı konularda bir eğitimden geçirildikten sonra şaman olabilir.

- Ekstatik eğitim = Rüyalar ya da trans (Ruh)
- Geleneksel eğitim = Şaman teknikleri, ruhların isim ve fonksiyonları, kabilenin mitolojisi.

Ruhların ve yaşlı Şaman ustalarının üstlendiği bu ikili eğitim bir inisiyasyondur.

Şamanı sıradan bir insan olmaktan çıkaran, toplumun itibar ettiği bir kişi haline getiren bu inisiyasyon eğitimi'dir.

Şamanist inisiyasyonu

Asya Şamanist inisiyasyonlarında sırra (**mister**) erme denilen “inisiyatik ölüm” ya da “**cehenneme iniş**” deneyimi Sibiry ve Orta Asya’daki Şamanist Türkler’in (Yakutlar, Altaylılar vs.) geleneklerine göre, hami-rehber ruhlarca, yeraltı denilen öte-alemden veya spiritüel gök katlarında gerçekleştirilir.

Bu deneyim, fiziksel olarak, genellikle, orman, kır, mağara gibi toplumdan uzak ve kutsal sayılan bir yerde gerçekleştirilir. **İç çağrısı alma** ve mağaralarda **haberci rüyalar** görüp hami-rehber varlıklarıyla irtibata geçme

Cehenneme iniş-Yeniden doğuş: Ölüm deneyimini yaşamak üzere, transa girer. Şaman adayı birkaç gün süren bu deneyim boyunca, ruh ve beden bağları gevşemiş halde yatar. (Simgesel organ-beden parçalanması)

Sırra erme: hami-rehber varlıkları şamanın ruhuna şamanlığı için gerekli her şeyi öğretirler. Öğrettikleri arasında meslek sırları, “gizli dil”, hastalıkların özellikleri, iyileştirilme yolları da bulunur.

Kalp Gözü ile Görme: Bu işlemler bittiğinde ve hipnotik uykudan çıktığında, aday kendini birtakım güçlerle donanmış ve bir hayli değişmiş halde bulur. Artık yalnızca bedensel gözleriyle değil, ruhani gözüyle (kalp gözüyle) de görebilmektedir.

Trans halinde;

- Şaman, gerekirse bir ruh ile –posede olmadan– bağlantı kurabilir.
- Bu, kimilerine göre, şuur ve kişiliğin kaybolmadığı gözlemlenen bir medyumluktur.
- Şamanın ruhsal yolculuğu, teozofik terimlerle, astral seyahat, akaşik okumalar, ruhlar âleminin yüksek bölgelerine nüfuz etme ve diğer ruhlarla posedede olmadan bağlantı kurma gibi çeşitli yönlerde gelişir.
- Usta şamanların Demir-Kazık yıldızına kadar yükselebildikleri söylenir.
- Şifacılık, geleceği bilme, [obsesyona](#) uğramış insanları obsesyondan kurtarma, çift bedenlenme/Gezgin çift (dedublüman), fasinatörlük ve büyü/maji yapabilme şamanlarda sıkça rastlanan yeteneklerdir.

Ankh işareti. Üç âlemin temsil edildiği bir şaman tasviri.

Asya Şamanizm'inde üç âlem söz konusudur: Yer, yeraltı, Gök.

Dünya agacıyla

Yeraltı terimi (gölgeler diyarı): öte-alemler, ölüm olayının akabinde yaşanan kargaşa ve vicdani hesaplaşma dönemini

Yakut Türkleri, Çukçiler ve Yukagirler, insanın üç "can"ı olduğunu kabul ederler.

Ölüm olayında biri mezarda kalır, biri "gölgeler diyarı"na iner, üçüncüsü ise Göğe çıkar.

Ölümler, bir süre sonra, yeryüzünde tekrar doğabilirler. Uygurlar, inandıkları sürekli olarak tekrar doğma olgusuna "sansar" adını verirler.

Yer: İnsanların yaşadığı

- Ölülerin göçtüğü “yeraltı” (öte-âlem) ve spiritüel anlamdaki Kutsal Gök’ten oluşan üç ortam, merkezlerinden geçen, direk ya da kazık denilen bir eksenle birbirine bağlanırlar.
- Bu eksen “Göğün göbeği” ile “Yer’in göbeği” arasında yer alır.
- “Yer’in göbeği” ile “Göğün göbeği” arasındaki bu eksenin geçtiği, bu ortamların ortasındaki delikler ya da açıklıklar bir tür geçittir.
- Şamanlar, “uçuş” (trans deneyimi) sırasında bir ortamdan diğerine geçerken bu irtibat geçitlerinden yararlanırlar.
- Ölenler de öte-âleme bu yolla göçerler. Öte-âleme giden şamanlar oraya “Yer’in deliği” geçidinden geçerek gider, yine bu delikten ya da kapıdan dönerler.
- “Yer’in ekseni” kavramı Altay, Yakut ve Uygur geleneklerinin yanı sıra, Başkurt, Kırgız, Kalmuk, Çukçi, Buryat, Samoyet, Koryak, Moğol, Tibet, Fin, Lapon ve Estonya geleneklerinde de bulunur.

Göğge Çıkış:

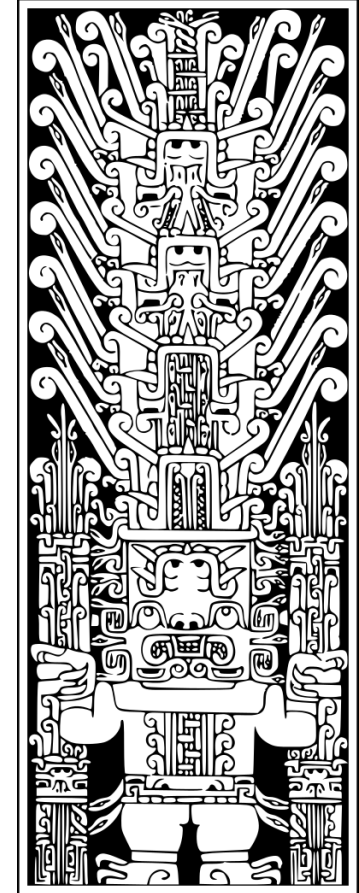
- Demir-Kazık Yıldızı'na (Kutup Yıldızı) çıkıp göğge gidilir.
- Göğge çıkacak bir şamanın önce yeraltı denilen âleme inmesi gerekir. Yani hiç kimse “Yeraltı”na (öte-âlem) inmeden Göğge çıkamaz.
- Şaman gölgeler diyarı'na giderken öncelikle “Yerin göbeği”ndeki bu delikten “Yer'in Eksenî”ne ulaşmak, sonra da “Yeraltı”nın cehennemi kısmından geçmek zorundadır.
- Ölen kimseler de bu yolculuğu yaparlar ki, bu yolculukta ölünün geçemediği takdirde azap çekmesinin söz konusu olduğu bir köprü'yle karşılaşılır.
- Kuzey ve Orta Asya Şamanizm'inde yeraltı âlemi 7 veya 9 katlıdır. Ölüm olayı ile beden terk edildikten sonra kimileri yeraltı katlarındaki ortamlara, kimileri ise Gök katlarındaki ortamlara giderler.
- Bir hastayı iyileştirmek için Göğge çıkması, fakat bir ölünün ruhuna eşlik etmek, hastanın ruhunu geri getirmek (ölmemesini sağlamak) veya yeryüzünü terk etmek istemeyen ölüleri ‘gölgeler diyarı’na götürmek için Yeraltı'na iner.

Dünya Ağacı/Yaşam Ağacı/Demir ağacı

- Yakut ve Altay Türkleri'nde kullanılır.
- Şamanist geleneğe göre, Dünya, göğün göbeği, öte alem ve Demir Kazık yıldızı (kutup yıldızı); ile bu ağaç sayesinde irtibat halinde olup, bu ağaç ile beslenir.
- Ezoterizm: Yeryüzü, öte-alemler denilen süptil (**esîrî**) plan (spatium) ve semavi alem (tezahür etmemiş alem) arasındaki irtibatı,
- Ağacın dalları vasıtasıyla şamanlara yeryüzünden yüksek âlemlere yolculuk yapma olanağı sağlar.
- Anne rahmindeki bir bebek için göbek kordonu nasıl yaşamsal bir öneme sahip bulunuyorsa yeryüzü için de bu irtibat kanalı aynı derecede öneme sahip bulunmaktadır.
- Ural-Altay kültürlerinde gök katları, yaşam ağacı, kayın ağacından yapılma bir direk üzerine ya da bir kayın ağacının üzerine kertikler açılarak temsil edilir.
- Orta Asya'da kutsal kayın ağacına açılan bu kertiklerin sayısı 7,9 veya 12 olur.
- Kayın akrabalık bağıdır. Örn Kaynata...

- Kolay transa geçebilecek karakter
- Toplumdan soyut yaşama

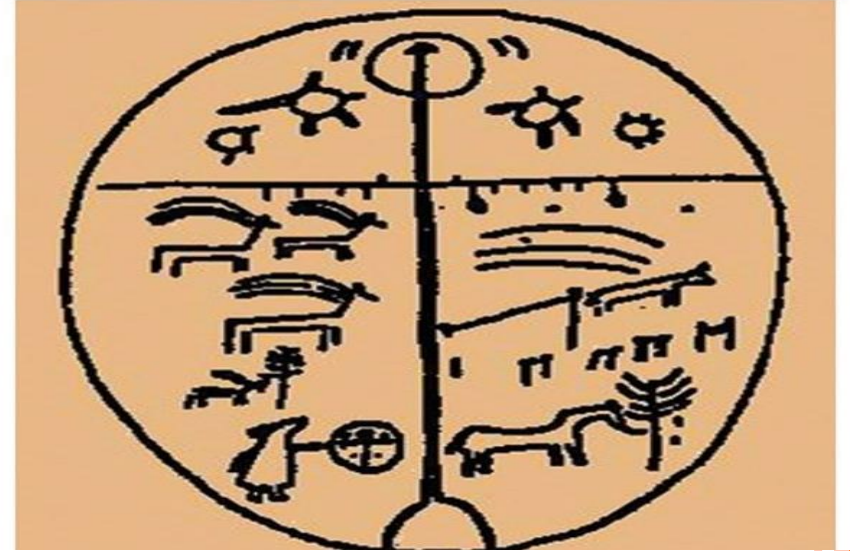
3 yolla transa geçilir;

- Dondurucu kutup soğukunda fiziksel yoksunluk
- Kutsal davulu çalma (Rune-şamanatı)
- Psikotropik (zihin değiştirici) sinek mantarı, uyuşturucu bitki ve ilaç

Şamanlar kotaz adı verilen, muskaya benzer kolyeler takıyor. Bu kolyeler özel taşlardan yapılıyor.

HER HASTALIK RUH KAYNAKLIDIR

Kürek kemiği falı, Ölü bağırsağı kehaneti

Şamana yardımcı olan malzemelerden biri de üzerinde çeşitli eşyaların ve hayvan kalıntılarının bulunduğu elbisesidir. Bu elbise şamanın trans anında yaptığı yolculuklarda biçim değiştirmesini sağlar.

Araştırmalara göre en eski şaman kıyafetleri hayvan şeklinde olan kıyafetlerdir. Bu, kıyafeti giyen şamanın gerektiği zaman hayvanın şekline girebileceğini işaret eder.

“**İbn-i Sina** Türkmenlerin, yani göçebe Türklerin bir kabilesinde gerçekleşen bir şaman seansına katılmıştır:

‘Bir kehanet elde edebilmek için başvurulduğunda kâhin her yönde koşmaya koyuluyor ve bayılıncaya kadar nefes nefese kalıyor. Bu durumdayken hayalinin kendisine gösterdiği şeyleri dile getiriyor ve orada hazır bulunanlar, gereğini yapmak için sözlerini dikkatle dinliyorlar.’

11. yüzyılda **Kaşgarlı** kam kelimesini kullanıyor.

Bunu ‘kâhin’ şeklinde çeviriyor ve niteliğini üç örnekle açıklıyor: ‘Şamanlar, anlaşılmayan çok sayıda kelime söylediler.’

‘Şaman büyü yaptı.’

‘Şaman bir kehanette bulundu.

Orta Çağ'ın Türk araştırmacısı Kaşgarlı Mahmud'un 11. yüzyılda tamamladığı **Divân-ı Lügati't-Türk** adlı sözlüğü, Tengriciliği araştırmak açısından en kıymetli kaynaktır.

Kendisi Müslüman olan Kaşgarlı Mahmud, **kâfirler** diye adlandırdığı Tengrici Türklerin yaptıklarını beğenmediğini her fırsatta belirtmiştir.

Şaman, gerektiğinde bütün yardımcı ruhları dünyanın dört bucağında bile olsalar çağırabilir. Bu çağrıyı davul veya tefini çalarak yapar.

Ruhlar, ayı, kurt, geyik, tavşan, kartal, baykuş, karga vb. suretinde yardım eder, Şamanlar o hayvanın haline dönüşür (Dışsal değil, İçsel Dönüşüm)

Tabiatüstü kuvvetlerle temas kurduğu kabul edildiğinden Şamana, mensup olduğu **boy veya oymağın koruyucusu** gözüyle de bakılır.

Loş ışıktaki ayin, çadır-kulübe
Ayin sırasında yoğun bir **vecd** içinde kendinden geçer,
Katılaşır, Bir muhafız başında bekler,
Dönmesi için sihirli sözcükler, şarkılar söylenir

gök ve yeraltı dünyalarında gördüğü garip varlıkları, acayip hadiseleri derin sesle detaylarıyla anlatırlar, ayılınca da bir şey hatırlamazlar. (3 yıl Balık bağırsağında kalma efsanesi)

Şaman vecd sırasında, ruhları egemenliği altına alarak, ölümler, doğa ruhları yani cinler ve periler ve şeytanlarla ilişki kurar.

Şamanların asıl görevleri halk arasında oluşan ak ve karanın yani iyi ve kötü ruhların dengesini sağlamaktı.

Bunu da çeşitli büyüler yaparak sağlardı.

Vecd durumları o kadar aşırı bir hale gelir ve izleyenleri o kadar korkuturdu ki, o an Şamanın ölüp yeniden dirildiğine inanılırdı.

Şamanlar ayin sırasında bedenlerinin parça parça edilerek yendiğini iddia ederlermiş.

Bu duruma "Şaman hastalığı" ya da "mistik parçalanma" derlermiş.

Netsilingmiut şamanları: 1940lara kadar sürdü
Kanada Kuzey Kutbu, Hudson Körfezi batısı

-Fırtına dindirme, şifacılık yapma
-Kadın doğurganlığı, av sansı için: Gökyüzünde Ay adam (Tatqiq) ziyaret edilir.
Ay gökyüzünde olmadığı zaman ölü beslemek için ava çıkar

-Nuliayuk (Sedna: deniz ve kara hayvanları hanfendisi)
Tabuları ihlal edildiğinde fokları hapseder, şaman suluyeraltı dünyasına iner
saçlarını örer, sakinleştirir..

-Şaman Kukiad, fok deliğinde avlaanırken, ayın kendine geldiğini görür, Balina
kıağa dönüşür, Ay adam onu evine götürür, geviş getiren ağızdan eve girerler, güneş
bebeği emzirir, Kukiad'dan kalmasını ister ama dönememekten korkar ve ay
ışığından kayar fok deliğine gelir..

Kanud Rasmussen (1879-1933) Danimarkalı Kaşif kuzey kutbu kalkı kültürlerini
belgeler ve Şaman AU hikayesini anlatır...

- Türklerin islamdan önceki dini olduğu düşünülür.
- Yusuf Has Hacib, Kutadgu Bilig’de Şamanlardan bahseder
- Atatürk araştırma ekibi kurdurmuştur
- Oğuz Türkleri Dede Korkutun Şamandır.
- Cengiz Han Savaş öncesi şamanı dinler
- Hayvan avı öncesi göz göze gelir özür dileme adeti
- Evrendeki her şeyin bir ruhu vardır...
- İslam Türklere gelene kadar 5 Pagan kültüründen etkilenmiştir
- Arap Müşvik Kültürü,
- İran Eski Sasani Putperetslik Kültürü,
- Hint Kültürü (Tasavvuf-mistik kültüre etki eder: tespihle meditasyon, Fenafillah..)
- Yaşar Nuri Öztürk: Kuran ve Tasavvuf
- Eski Yunan Panteonu (Diyalekt olarak etkiler, Baş tanrı Zeus/Güç sahibi)
- Şamanizm (Türkler İslama 10. yy da geçer)
- Türklerin Davranışlarından Benzerlikler ????

- Kurşun dökme: Kut Dökme (Ruhların çaldığını geri getirme)
- Gelin Kırmızı kemer, Bebeğe Kırmızı Kurdale: Şanaş getirme, Kötü ruhtan koruma
- Süslü Mezar Taşı yapma
- Dilek tutma Tabiat ruhları duyar
- Köpek Uluması: Ölümün kötü ruhun yaklaşması
- Ulu Mezarların süslenmesi, medet umulması (Türbe gibi)
- Nazar boncuğu, Deve-göz boncuğu
- Halı ve Kilimlerde yılan gibi hayvanların çizilmesi: Toplumdan vahşi hayvanı uzak tutma
- Şaman ayini müzikleri-şiiirleri: Mevlit (13 yy Bursalı Fırıncı Süleyman Çelebi icadı yazar)
- Su içerken kafayı tutma: Akıl baştan kaçmasın diye
- Mezar ucuna konan suluk: Ruh susayınca içsin, Kuşlar içince ruhu rahatlasın
- Sol ayak uğursuz, sağla çık
- Su dökme: Giden geri gelsin, çabuk ak gel
- Dilek Ağacı çaput bağlama: Ağaç yaşam sembolüdür
- Tahtaya Vurma: Eski göçebe Türkler ilk kez ormana girerken ağaca vurur, ruhlara haber vermek için
- Ölü ardından dua okuma: 7, 40, 50. gece (Ruh bedenden 40 günde çıkar)
- Ölü evinde toplanıp dua okuma: Öü evi terk etsin, kötü ruhlar gelmesin,
- Ölü ev helva yapma, Ölüye Kuran okuma, Mezarda Kuran okuma (Peygamberimiz örn)
- Loğusa ritüeli, Lohusaya kırmızı tülbent yada kurdele bağlama
- Al Basması
- Bitki Şifacılığı
- Orta Asyada doğa güçlerine inanılır, Yıldırım, Şimsek gibi isimler koyma
- Düğünlerde gelinin başı üzerinden kuruyemiş, pirinç türü gıdalar atmak
- Elleri yukarı doğru açarak dua etmek
- Ölen, evlenen, doğan çocuk için 40 gün beklenmesi

Mircea Eliade Şamanizm adlı kitabında Asya'nın şaman topluluklarında, Amerika Kızılderililerinde ve Okyanusya yerlilerinde sayısız unsurun ortak olduğunu ortaya koymuştur.

Avrupa

Şamanlık Avrupa'da ilk çağ devirlerinden beri yaygındı.

Farklı Töton kabileleri ve Fin-Baltık halkları arasında Demir Çağı boyunca uygulanmıştı.

Hristiyanlığın doğuşuyla birlikte şamanlık yok olmaya yüz tutmuş, özellikle şehirlerde oldukça kaybolmuştur.

Kırsal kesimlerde şamanlıktan kalma adetler Hristiyan olan halklar arasında yaşamaya devam etmiştir.

Sibirya

Sibirya klasik şamanizmin anavatanı kabul edilmektedir.

Bölgedeki Ural, Altay, Paleosibiryalı halklar özellikle de avcı-toplayıcı gruplar modern dönemlere kadar şamanistik uygulamalarda bulunmaya devam etmişlerdir.

Eskimo

Doğu Sibirya'dan Kuzey Kanada'ya kadar uzanan geniş bir coğrafyada yaşayan Eskimo gruplarının Şamanist uygulama ve inançlara sahip oldukları kaydedilmiştir.

Amazon Bölgesi

Amazon Yağmur ormanlarında bazı yerli grupları şaman eylemlerinde bulunmaktadır.

20.yüzyılda Tukano Şamanlığı'nın zengin sembolizmi üzerine alan araştırmaları yapılmıştır.

Amerika kıtaları

Kuzey ve Güney Amerika kıtalarında yaşayan Yerlilerin tek bir evrensel Yerli Amerikan Dini veya manevi sisteminden bahsedilemeyecek denli çeşitli inançlara sahip oldukları bilinmektedir.

Yerel kültürlerin geleneksel şifacıları, mistikleri, otacıları bulunmakta; ancak onlar halkları arasında şaman terimi yerine kendi yerel dillerindeki kelimelerle anılmaktadırlar.

Kaynak:

Türklerin ve Moğolların Eski Dini / Jean-Paul Roux,
Altay Türklerinde Ölüm / Jean-Paul Roux,
Şamanizm, Michel Perrin, İletişim Yayınları, 2001
Tengrianism: Religion of Türks and Mongols (*Tengrianizm: Türklerin ve Moğolların Dini*) / Rafael Bezertinov
Türklerde Maddi Kültürün Oluşumu / Emel ESİN,
Türk Mitolojisi, Yazar:Murat Uraz,
Fuzuli Bayat, Hoca Ahmed Yesevi ve Halk Sufizminin Bâzı Problemleri,
Fuzuli Bayat, Türk Şaman Metinleri, Efsaneler ve Memoratlar,
Fuzuli Bayat, "Anadolu Halk Sufizminin Oluşmasında Şamanlığın Rolü", Bildiri
Esat Korkmaz, Eski Türk İnançları Ve Şamanizm Terimleri Sözlüğü,
Yusuf Ziya Yörükan, Müslümanlıktan Evvel Türk Dinleri. Şamanizm.
Fuzuli Bayat, Ana Hatlarıyla Türk Şamanlığı,
Şamanizm, Michel Perrin,
Abdülkadir İnan, Tarihte ve Bugün Şamanizm,
Semboller Ansiklopedisi
Sergen Çirkin, Güney Sibirya Arkeolojisi ve Şamanizm, Yapı Kredi Yayınları,
İstanbul, 2019.